

RESTAURÁTORSKÁ DOKUMENTACE

I. ÚDAJE O AKCI:

Věc: Průzkum omítkových a barevných vrstev - zmapování stavu dochovaných nástěnných maleb a fragmentů ve spodních partiích objektu

Vlastník: Obec Sobotín

Restaurátor: Mgr. art. Dušan Rohlík

Termín prací: 2022

II. ÚDAJE O PAMÁTCE: /www.cwiki.cz/

Objekt: hrobka Kleinů

Obec: Sobotín

Dílo: nástěnná malba v interiéru

Datace: 1880-87

Autor: rakouský malíř Franz Jobst (malby ve vrcholu kopule)

Technika: vápenné a sádrovápenaté omítky s barevnou vrstvou (klihová tempera)

Rejstříkové číslo památky: 21911/8-1124

Plocha: cca 150 m² (dochované malby kopule až k úrovni maleb v tamburu)

III. CÍL PRACÍ

Ohledání stavu nástěnných maleb a zmapování, dokumentace dochovaných fragmentů malby ve spodní částech objektu (fotodokumentace). Na základě výsledků bude proveden restaurátorský záměr, který bude popisovat postup při záchraně dochovaných maleb v kopuli až k spodní části věže - tamburu. Dále bude navržen postup při barevného řešení spodních partií kaple, kde malby nejsou téměř dochovány. Omítky a štuky zde byly tento rok nově rekonstruovány. Průzkum a fotodokumentace proběhla ještě před započatím restaurátorských prací.

IV. I. POPIS DÍLA:

Nejhodnotnější nástěnné malby se nacházejí na stěnách kopule, kde jsou ve čtyřech segmentových polích zobrazeny výjevy z „Umučení Páně“. Tedy „Ukřižování, Ukládání do hrobu, Zmrtvýchvstání a Nanebevstoupení Páně. Mezi jednotlivými výjevy jsou včleněny v nikách figurální alegorie etap lidského života (dětství, dospívání, dospělost a stáří). Výjevy jsou orámovány iluzivními římsami zdobenými vejcovci či páskovým dekorem. Dále kopuli zdobí různé symetrické rostlinné motivy. Vrchol kolem pískovcové kružby lucerny doplňují čtyři okřídlené hlavy serafů v kruhovém rámu. Zaoblené části klenby dosedají na vrchol štukového kladí - profilovanou římsu se zubořezem a malovaným i detaily vejcovce, meandru nebo palmety. Střední část kladí tvoří symetrické rostlinné motivy doplněné kříži. Spodní část je profilovaná římsa se zubořezem. Kladí podpírají na čtyřech stranách štukové pilastry s jednoduchými hlavicemi a patkami. Prostor mezi pilastry otevírají zaoblená okna se štukovým architrávem. Štukové prvky doplňují malované rámování, páskový dekor a další rostlinné motivy. Pilastry jsou ukončeny ve společné úrovni, kde dosedají v prostoru tamburu jakoby na malované kladí s podobnými dekory použitými výše. Toto kladí podpírají malované sloupy. V prostoru těchto sloupků jsou zobrazeny pravděpodobně figurální výjevy ze života Panny Marie (?). Zde jsou malby dochovány jen v půlce. Od tohoto místa dolů jsou malby v interiéru hrobky téměř nedochované.

Dále malby respektive omítky přecházejí z tamburu opět na štukové kladí s horní profilovanou římsou doplněnou sádrovými konzolkami. Na spodní části římsy patrně zbytky malovaného perlovce. Uprostřed postamentu - vlysu jsou na modré ploše fragmenty střídajících se okřídlených hlaviček s propletenými akantovými dekory (nejasné v detailech). Spodní část kladí dotváří méně složitá profilovaná římsa. Kladí dosedá na korintské hlavice, které tvoří sloupoví - pilastry po stranách štukových nik, lemovány architrávem. Pilastry dosedají na plastický sokl. Výklenky kaplí jsou opět lemovány architrávy s cvikly.

Hrobku tvoří dále tři nárožní místnosti, čtvrtá je vstup na ochoz. Severozápadní místnost prezentuje, jako jediná asi ze 70% dochované nástěnné malby. Což jsou jednoduché obdélníkové kvádříkování, které pokrývá celé stěny místnosti. Imitující barevnost pískovce. Strop je monochromní, v koutu je po obvodu dekorován tenkou okrovou linkou. Strop dále lemuje silnější pás. V ostatních rohových místnostech nejsou omítky téměř dochované (více v obr. příloze).

Technika malby byla řešena nejdříve celoplošným okrovým nátěrem. Plochy jsou tvořeny v odstínu světle hnědém podobnému barevnosti pískovce. Malba říms, detaily maleb byly poté dekorovány různými vzory vejcovců a jiných prvků, přenášené pomocí šablon. Převážně hnědých odstínech, vrcholy bílé. Rostlinné a další motivy jsou provedeny opět v žlutých i hnědých až červených odstínech, některé plochy dekorů podloženy modře. Tyto kombinace barev se v dekoraci opakují. Další fragmenty dekorů, mramorů a další motivů ze spodních částí stěn byl fotograficky zmapován (viz obrazová příloha).

Nejlépe dochované malby jsou figurální výjevy s dekorací v okolí. Poukazují nám tak na bohatou zdobnost a barevnost celého prostoru. Malby jsou navíc doplněny plátkovým zlatem, které se uplatňuje, jak v liniích např. špalet oken nebo hran volut hlavic. Zlato také tvoří pozadí figurální malby v tamburu, kde se uplatňuje jako podklad pod malovanou mozaiku.

IV.II. POPIS STAVU DÍLA:

Malby jsou v havarijním stavu. Omítky jsou od tamburu dolů k podlaze téměř nedochovány. Místa, která se dochovala, ale jsou značně degradována, rozvolněna. Je to především vlivem vztlínající a vysoké vzdušné vlhkosti i zatékáním z oken či v minulosti poškození střechy. Sádrovápenaté omítky tak ztratily pojivou schopnost. Tím docházelo průběžně k odpadávání a rozvolnění. Nejlépe dochované omítky v kopuli až k tamburu prokazují lepší stav, ale i zde je patrné velké poškození. V různých částech odpadá nebo uvolněná omítka, zřejmé statické trhliny. Místy výrazné dutiny. Barevná vrstva je celoplošně výrazně zpráškovatělá a pokrytá prachovými depozity. Jsou zde zřejmé i lokální neodborné sekundární opravy defektů (trhlina v kopuli a jinde). Ve spodní partii soklu, na fragmentu omítky u vstupu, jsou zřejmé lokální druhotné vysprávkvy omítek.

V. CHEMICKO-TECHNOLOGICKÁ ANALÝZA VZORKŮ:

Byly odebrány celkem tři vzorky souvrství originální barevné vrstvy s omítkou. Jeden vzorek z dekorační malby nad římsou a dva vzorky z figurální malby v tamburu.

Analýzy definovaly, že omítky jsou složeny z jádrové hrubozrnné vápenné omítky a tenké sádrovápenné jemnozrnné omítky (někde vícevrstvé). Barevná vrstva je provedena technikou kličové tempéry. Zlacené části jsou provedeny pravým plátkovým zlatem pokládáním na mixtion.

Více v textové příloze.

VI. ZÁVĚR:

Průzkumem byl zmapován stav dochovaných maleb v kopuli až k malbě v místě tamburu. V ostatních částech stěn byly zjištěny jen velmi malé fragmenty dekorů a motivů, které byly fotograficky zaznamenány a některé i přeneseny na šablonu. Přesto z většiny dochovaných motivů nelze jednoznačně vytvořit použitý původní motiv. Některé by bylo možné odvodit od dochovaných vzorů z malby v kopuli. Ovšem jednalo by se o soubor útržků, z kterého není možné vytvořit jednotný koncept. Jenž by šlo provést a prezentovat jako původní podobu interiéru. Jedině v případě dochovaných analogií díla autora by šlo tento koncept v nějaké rozumné míře realizovat.

V současnosti se prozatím přikláním k pojetí spodních částí maleb od štukového kladí k podlaze v monochromní podobě. Tedy zabílení v odstínu lomené běli nebo provedení monochromního nátěru, který by se blížil k odstínu ploch na dochovaných malbách. Tedy odstín světle hnědý, blízký odstínu pískovce.

Dochované nástěnné malby v kopuli hrobky Kleinů jsou velmi kvalitním výtvarným dílem, které nemá, minimálně v regionu, obdobu. Zaslouží si proto zachránit a malbu respektive celý objekt prezentovat veřejnosti. A protože jsou malby výrazně poškozeny a dochází k postupné degradaci, mělo by se k obnově přistoupit co nejdříve, aby nedopadly jako malby ve spodních partiích.

VII. NÁVRH NA RESTAUROVÁNÍ:

Restaurování maleb od figurální malby v tamburu k vrcholu kopule.

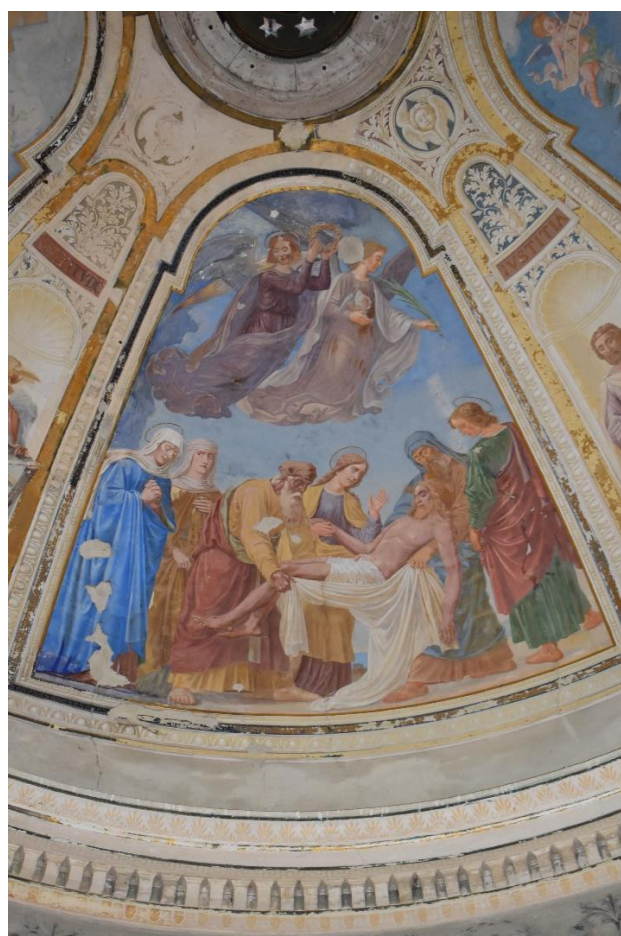
Předně by měly být dořešeny vnější problémy se zatékající vodou (tedy zasklení chybějících skel v oknech).

1. Opatrné očištění od výraznějších prachových depozitů a pavučin jemným ometením štětci.
2. Předzpevnění uvolněných omítek organokřemičitany KSE (fa remmers, imesta) nebo prostředkem CaLoSiL E25 na bázi nanovápna.
3. Předzpevnění barevné vrstvy Klucel G.
4. Čištění maleb suchou cestou (těsto, chleba).
5. Opakované zpevnění Klucel G.
6. U některých uvolněných částí omítek (figurální malby v tamburu) provedení přelepu a injektáž omítek, dutin. Dále otevření trhliny a zpevnění - injektáž (prostředkem Ledan D3).
7. Tmelení omítek vápennými tmely, které se budou strukturou blížit originálu.
8. Retuše čistými pigmenty pojenými Klucelem G případně akrylátovou disperzí K9. Zlacení plátkovým zlatem pokládaným na mixtion. Retuše budou lokálně nápodobivé. Co se týká doplnění figurálních maleb v tamburu, bude původní malba retušována neutrálně v barvě podkladu. Neboť malby jsou dochovány jen v prvních monochromních podmalbách. Jasně části (tvary) malby budou doplněny, chybějící spodní části nebudou doplňovány. Jen v případě nalezení analogií, by byly malby doplněny v naznačených liniích.

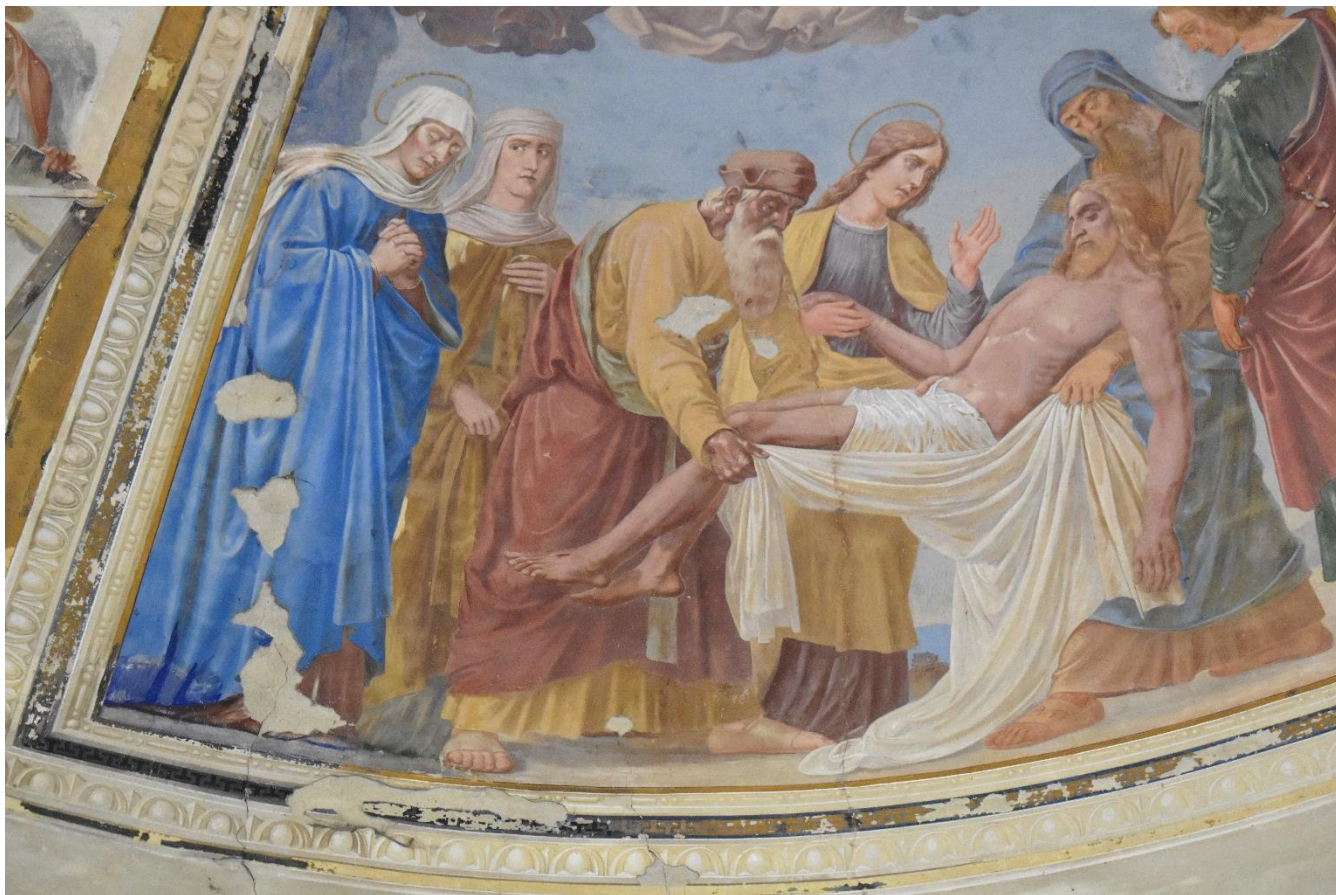
Co se týká spodní části od kladí k podlaze, jsem spíše pro zabílení nebo provedení monochromního nátěru, který by se blížil odstínu ploch na dochovaných malbách. Tedy odstín světle hnědý, blízký odstínu pískovce.

Restaurování malby v severozápadní rohové místnosti. Způsob restaurování obdobný, jen se přikláním k odstranění výrazněji poškozených omítkových vrstev. Po zrestaurování provézt rekonstrukce malby v dalších dvou místnostech.

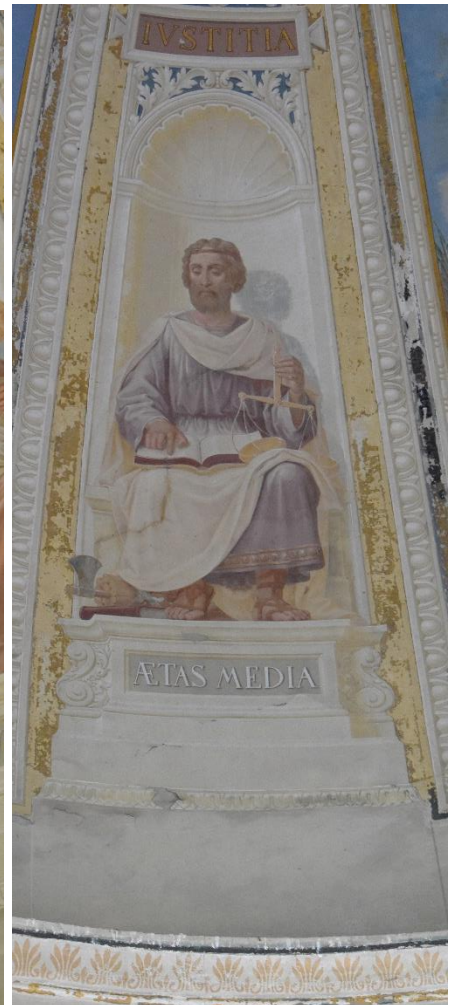
VIII. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA:

Celkový pohled na malby v kopuli s výjevy z „Umučení Páně“. Pohled na „Ukřižování“ na západní straně a detail dalšího výjevu „Ukládání do hrobu“

Detaily „Ukládání do hrobu“. Uvolněné omítky a odpadlé barevné vrstvy.

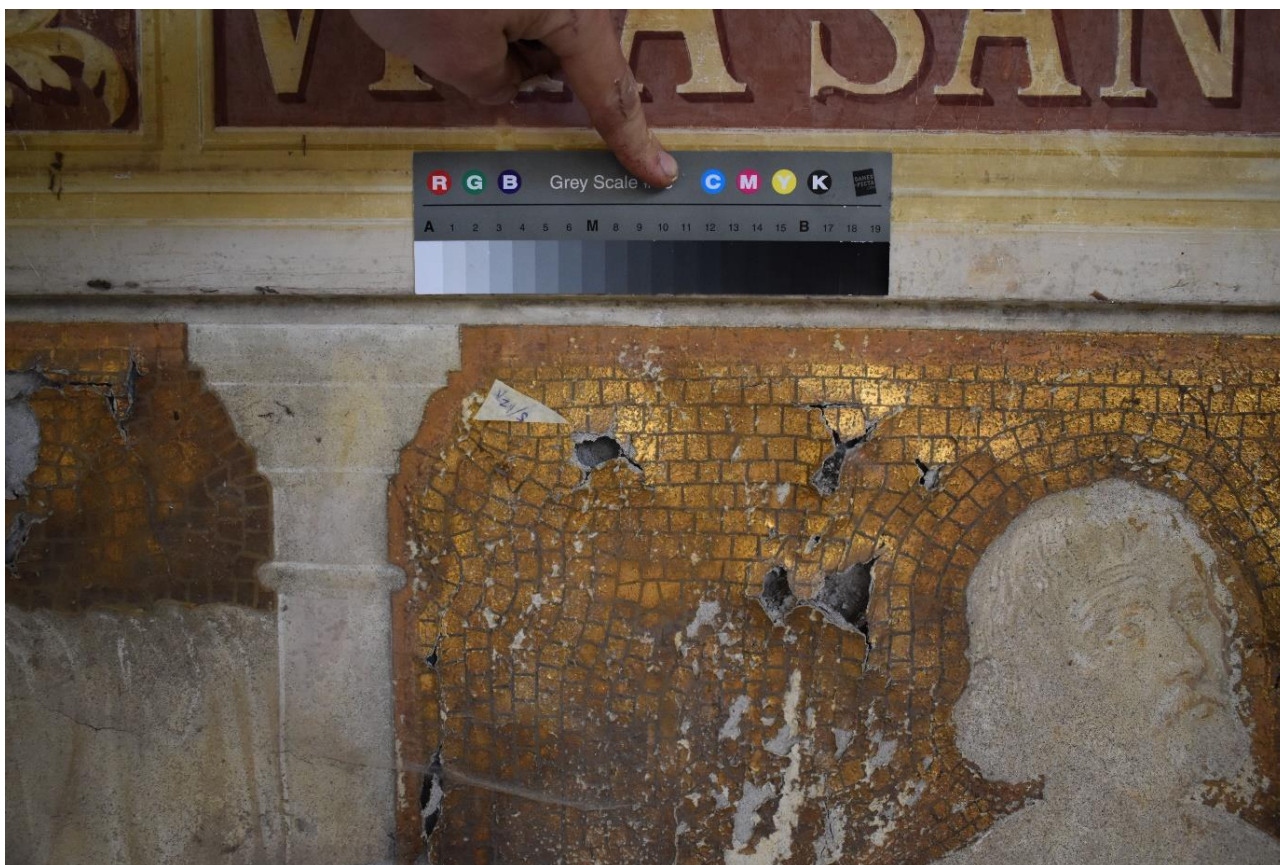
Další detaily malby v kopuli.

Pohled na stěny kopule a tamburu s malovanými rostlinnými a geometrickými motivy. Malované motivy celoplošně dekorují štukové prvky členění architektury (pilastry, římsy, cvikly a další detaily).

Detail odběru místa vzorku na severozápadní straně spodní soklová část pilastru.

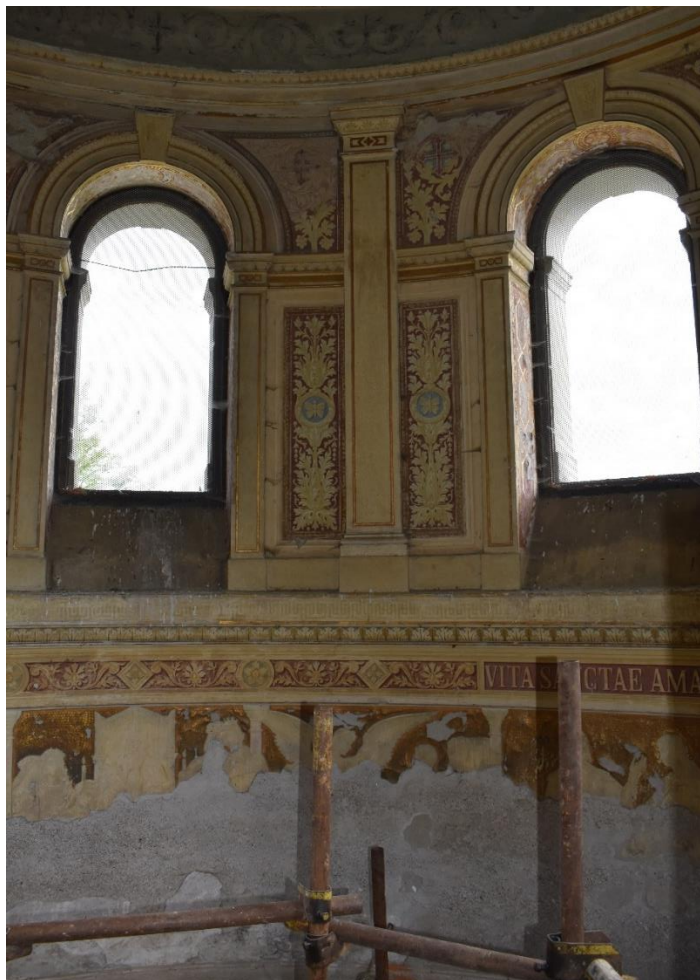
Další místo odběru vzorku s detaily poškození. Jedná se o místo na severní straně pod okny. Intonaková vrstva omítky je uvolněná a zvednutá od aricca. Jedná se pravděpodobně o výjevy ze života Panny Marie (?). Malba imituje mozaiku. Podklad mozaiky tvoří pravé plátkové zlato. Barevná vrstva je na dotek zpráškovatělá.

Pohled na poškozené výjevy na jižní straně. Další navazující část motivu. Poškození je výrazné a ve spodních partiích malba téměř mizí a omítky na mnoha místech chybí.

Další detail poškození malby s vrstvením omítek na severovýchodní straně.

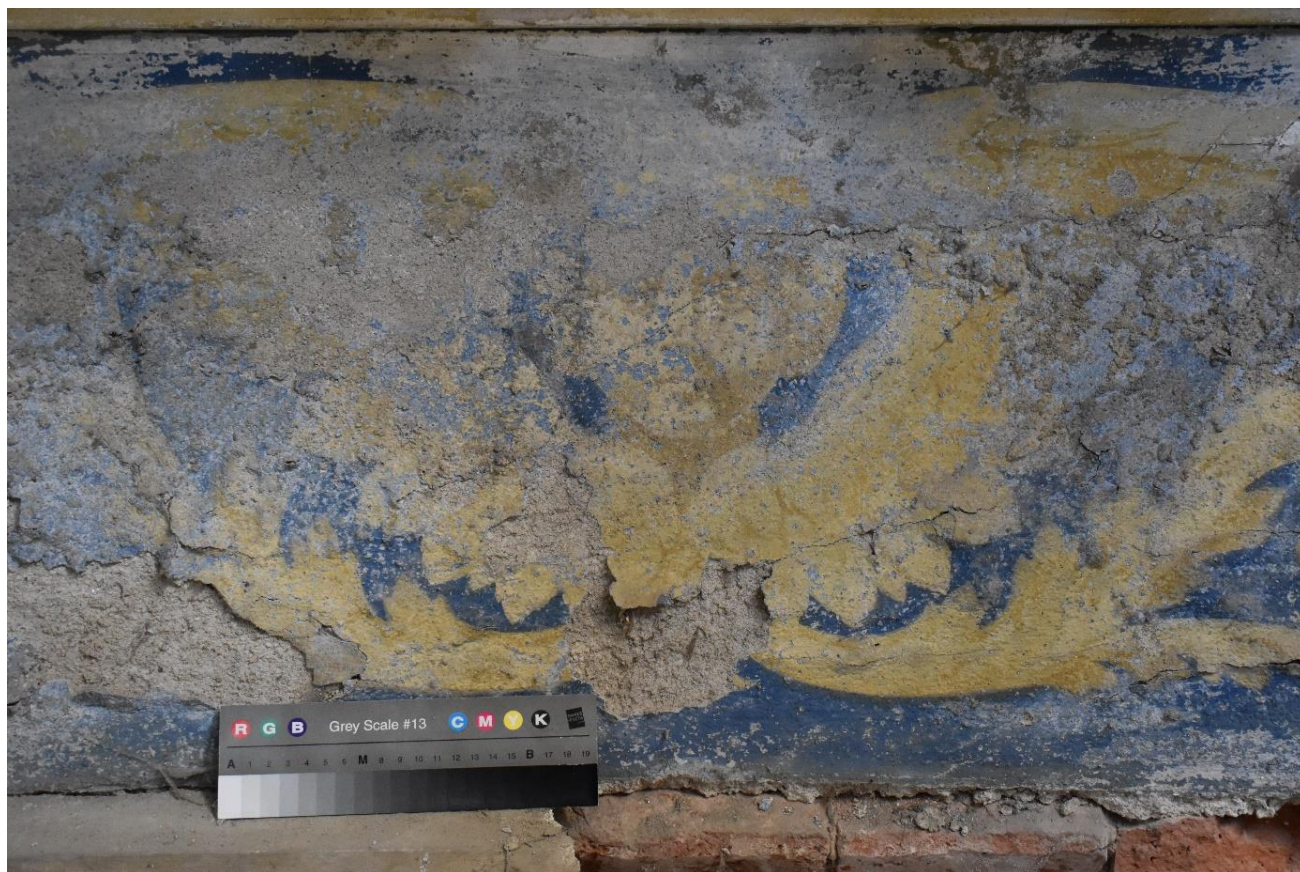
Stav maleb na severní straně kopule s detailem (malby byly barevnějšího projevu, nyní v dochovaných částech patrné jen obrysy motivů s podmalbami – nasčítaných vrstev, kde se pojivo ještě zcela není zdegradované. Dále detail okenní špalety se zlacenými detaily (typické poškození pro většinu oken se zlacenými dekory).

Stav omítek ve spodních částech kopule – vlys na severní straně. Kde jsou malby málo dochované, motivy špatně čitelné. Tudíž nelze jednoznačně dotvořit- rekonstruovat případnou výmalbu.

Navazující část maleb na severovýchodní straně poblíž vstupu.

Detaily malby vlýsu, kde se střídají okřídlené hlavičky s propletenými akantovými dekoracemi (severovýchod). Dekorace jsou velmi detailní a z dochovaných částí nelze vytvořit jednoznačnou podobu motivu.

Na východní straně se malby téměř nedochovaly. Malby přecházející z věže kopule na štukové kladí s horní profilovanou římsou doplněnou sádrovými konzolkami. Na spodní části římsy patrně zbytky malovaného perlovce. Uprostřed postamentu – vlysu na modré ploše fragmenty střídajících se okřídlených hlaviček s propletenými akantovými dekory. Spodní část kladí dotváří méně složitá profilovaná římsa. Kladí dosedá na korintské hlavice, které tvoří sloupoví po stranách nik.

Detaily malovaných sádrových konzol s dochovanými motivy rozet mezi nimi. Každý detail byl dekorován.

Pohled na severovýchod.

Pohled na severozápadní stranu. Pod vlysem jsou malby téměř celoplošně nedochovány. Jsou zde jen některé detaily, ovšem z nich nelze vyčíst motivy.

Pohled na nejspodnější část stěn nad kaplemi jihovýchod.

Západojižní část stěn.

Pohled na stěny nad vstupem (sever).

Severovýchodní strana.

Detaily poškození na západojihu.

Západní strana s fragmentem malby (nejasné).

Detail hlavice na jihozápadní straně.

Nika na jihozápadní straně a detail hlavice s barevným řešením (zlacení lemu voluty hlavice).

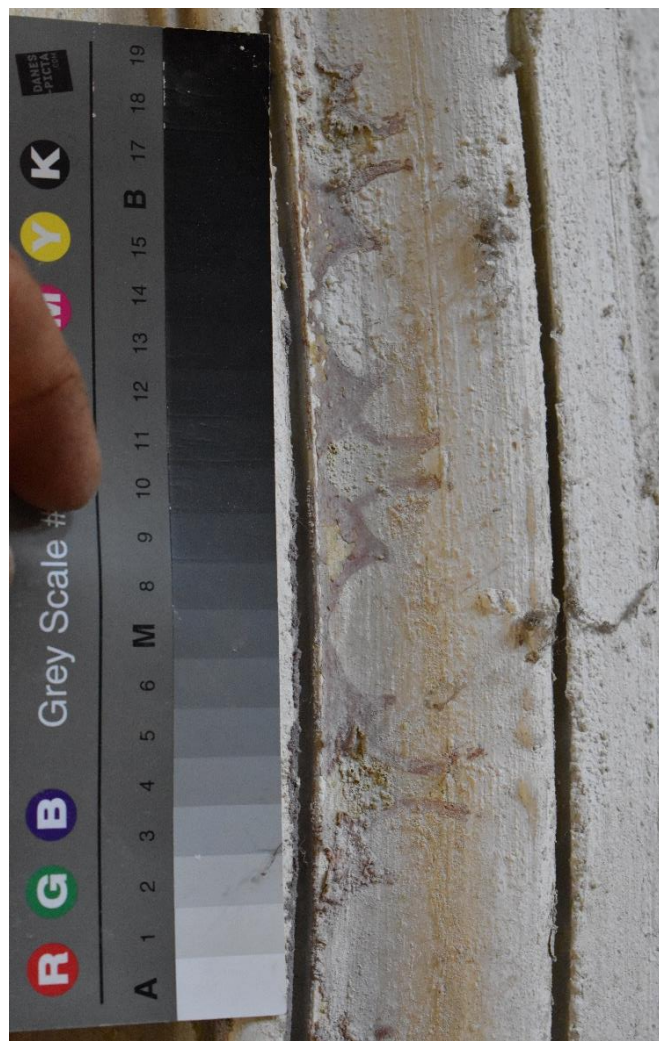
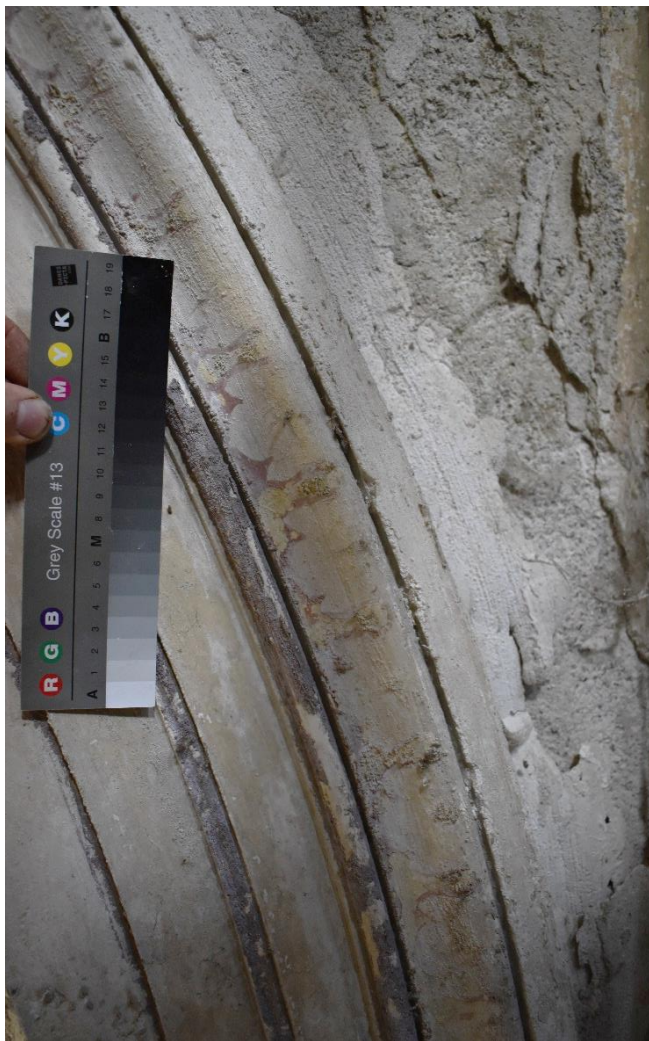
Jižní strana s chybějícím architrávem nad výklenkem kaple.

Jihozápad strana.

Severozápadní strana s nikou se zbytky barevnosti pravděpodobně červeného mramorování. Detail zbytku řešení akantu hlavice a štukového archivoly niky s tmavou linkou ve stínu.

Štukové archivolta u vstupu detail zbytků dekorace.

Zbytky kazetování nad vstupem.

Detail zbytku malby nad archivoltou nad vstupem (křídlo ?).

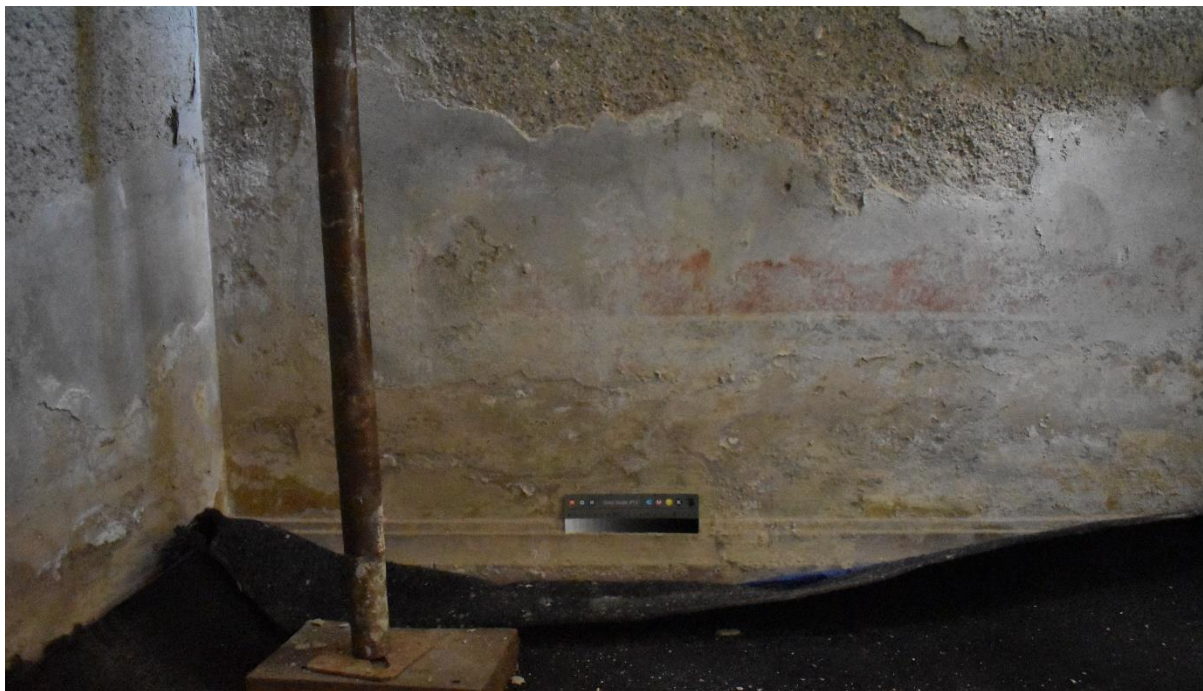
Pohled na spodní partie u vstupu, kde omítky zcela chybí. Fragment mramoru na pilastru.

Klenba západní kaple.

Jižní strana západní kaple, kde se dochovaly zbytky omítek s fragmenty maleb ve spodních partiích.

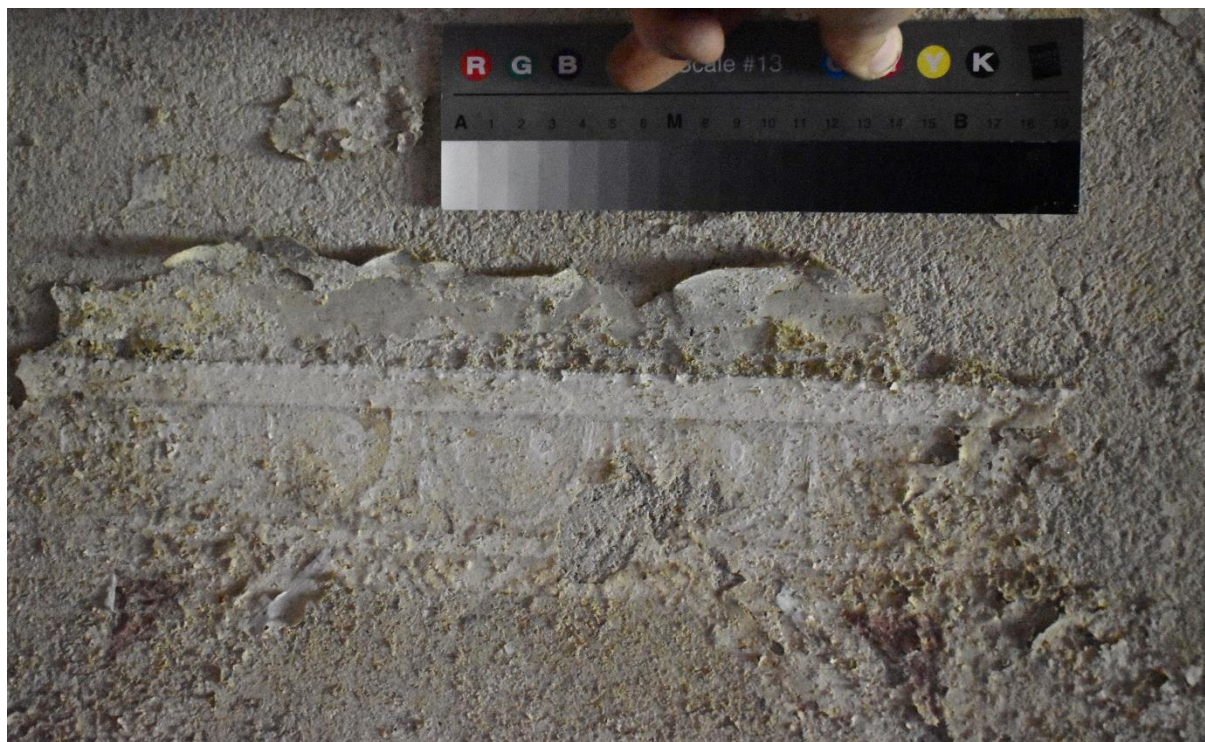
Jediné míst s dochovanými fragmenty malované dekorace spodních partií (severní strana západní kaple).

Pohled na severní stranu západní kaple a detail svislého rámování – dekoru v rohu severní stěny.

Pohled do jižní kaple. Zbytky obrysů kazetování.

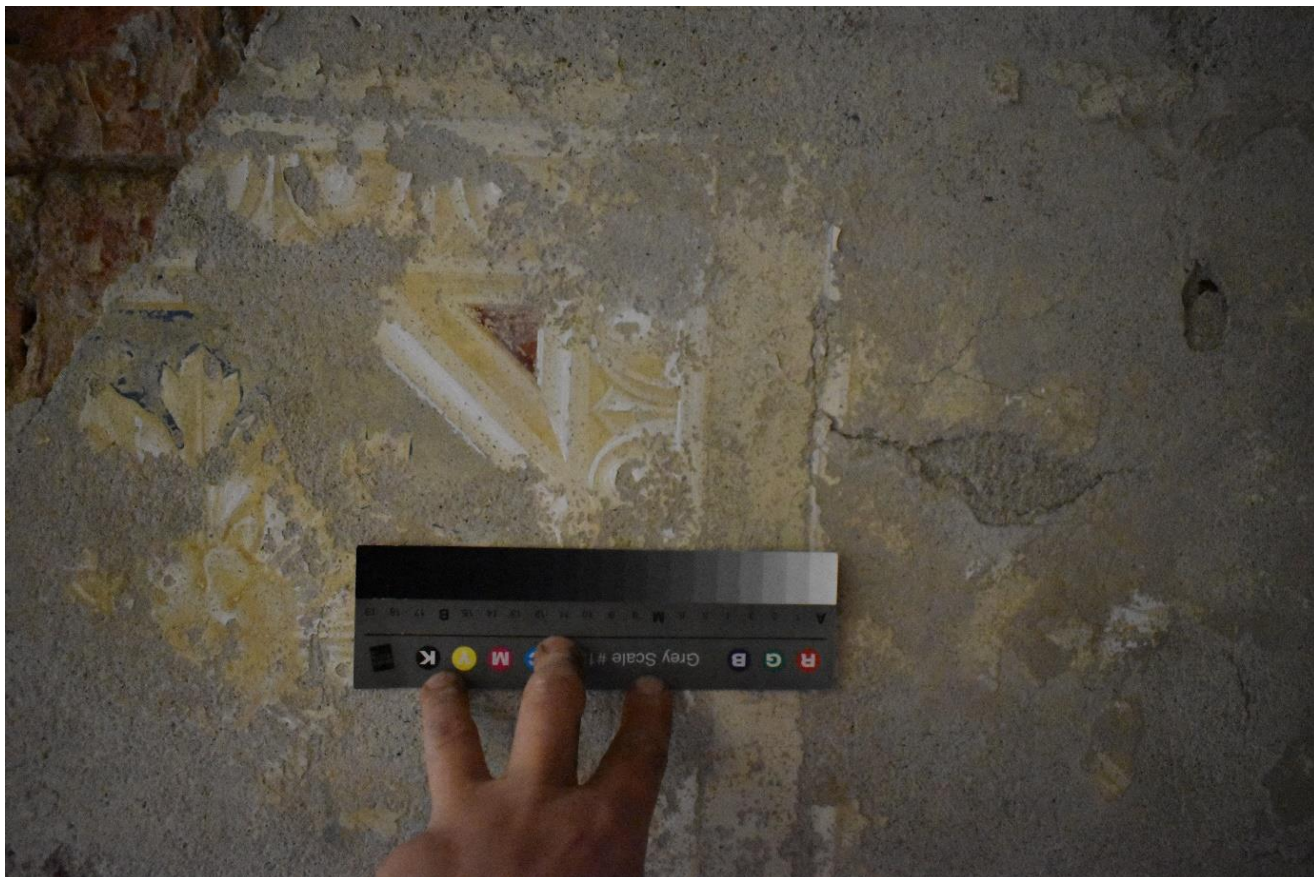
Pohled do jižní kaple a detaily fragmentů maleb. Ty byly pravděpodobně velmi detailní a barevné. Jak je to u vrchních dochovaných maleb.

Fragmenty malby v jižní kapli.

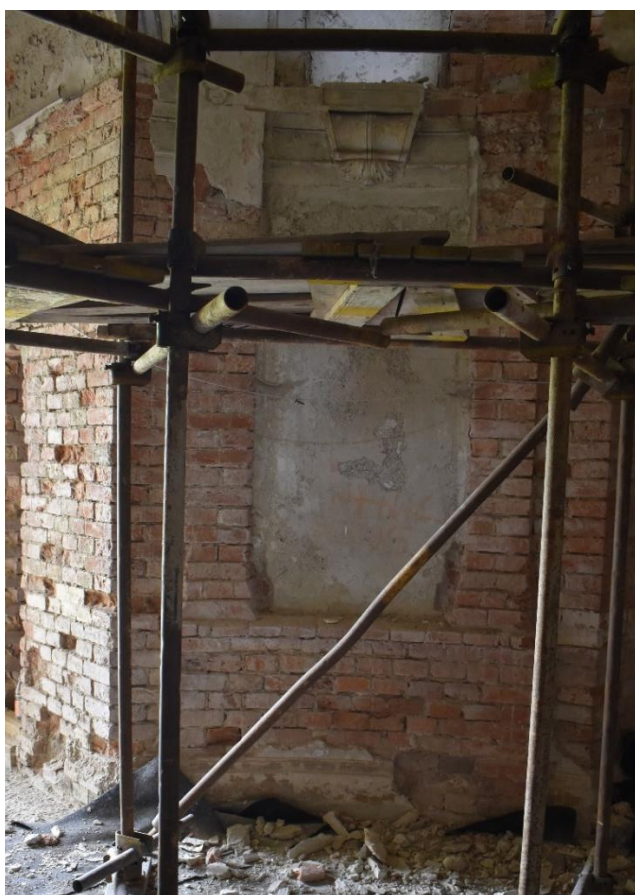
Pohled do východní kaple.

Detaily dochovaných fragmentů ve východní kapli.

Detaily malby ve východní kapli.

Pohled na stěny kolem vstupu (severovýchod a severozápad.

Detail zbytků omítky na západní stěně při vstupu (spodní partie výšky asi 50 cm).
Pohled na východní kapli.

Jihovýchodní strana, jižní strana s kaplí a Jihozápadní strana.

Severozápadní rohová místnost s kvádříkováním na stěnách.

Severní stěna místnosti s okénkem.

Severozápadní místnost, pohled na strop, kde jsou malby téměř odpadlé (viditelné linky a pás kolem stropu).

Jihovýchodní rohová místnost severní stěna. Zde je omítka částečně dochovaná, ale značně rozvolněná a fragmentárně dochovaná. V poslední jihovýchodní rohové místnosti jsou omítky nedochované.

IX. TEXTOVÁ PŘÍLOHA (chemicko-technologická analýzy vzorků):